

เสรีประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 Constitutional liberalism in Constitution of Kingdom of Thailand 2017

สมยศ สืบจากดี

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
calling-me-is-easier@hotmailcom

บทคัดย่อ

เสรีประชาธิปไตยเป็นผลจากการพัฒนาของความคิดทางการเมืองตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน จนถึงผลของเหตุการณ์ ยุคสมัยใหม่ เช่น การร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งนำไปสู่การแบ่งแยกหน้าที่ในการใช้อำนาจ อธิปไตย ระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็น รัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยระดับหนึ่ง คือ การสร้างกลไกเพื่อจัดการให้มีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม คือ ให้มี คณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเป็นตัวแทนและเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด และร่วมปฏิบัติ และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีความเป็น เสรีนิยมค่อนข้างมาก คือ สร้างกลไกการจำกัดอำนาจรัฐ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจและ อภิปรายทั่วไป ให้มีการตรวจสอบของฝ่ายตุลาการต่อฝ่ายบริหารและระบบราชการ เช่น แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองในศาลฎีกา ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ยังให้เมืองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร และกลไกรัฐ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และยังมีหมวดที่ว่าด้วยการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ที่เป็นการควบคุมไม่ให้ผู้ใช้อำนาจบริหาร และอำนาจนิติบัญญัติใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วย

คำสำคัญ: เสรีประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

Abstract

The idea of liberal democracy is a heritage of political thinking since Greek and Roman era to modern era event. For example, drafting of a United States of America constitution and French revolution which led to the separation of sovereignty in form of executive power, legislative power, and judicial power. Constitution of Kingdom of Thailand 2017 that have democratic, to a certain extent. It has mechanisms for free and fair election, Election Commission of Thailand. Enactment people participation to a candidate and elect representatives in parliament, monitoring, acknowledge, co-think and co-implementation. Moreover, this constitution is rather a liberalism. It has mechanisms for limit government power. General discussion and co-confidence debate can be done by the Legislature. The Judiciary can examine cabinet and public bureaucracy. For example, Supreme court's criminal division for holders of political positions, the administrative court, constitutional court. Furthermore, In Constitution has much

Independent organization under the Constitution. For instance, The Ombudsman, The Nation Counter Corruption Commission, State Audit Commission and Nation Human Rights Commission. In addition, It has the legal provision of conflict of interest that to use control the executive and the legislature to use them power for self-interest.

Keywords: liberal democracy, constitution, Constitution of Kingdom of Thailand 2017

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญ (Constitution) คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองรัฐที่ทุกรัฐจำเป็นต้องมี แต่รายละเอียดย่อมจะแตกต่างกันออกไปตามอุดมการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของรัฐนั้น และเป็นสิ่งที่วางอยู่บนระบบของรัฐบาล เช่น ระบบรัฐสภา ระบบประธานาธิบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา หรือแม้แต่อาจจะวางอยู่บนระบบที่มีรัฐบาลแบบอำนาจนิยม หรือแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ ก็ด้วยเช่นกัน แล้วแต่ว่าสังคมนั้นนั้นตกลงใจจะให้ระบบรัฐบาลของรัฐตนเป็นอย่างไร นอกจากนี้รัฐธรรมนูญจะกำหนดรูปแบบของอำนาจและหน้าที่ของสถาบันที่ครองอำนาจ จำกัดการใช้ อำนาจ หรือควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ กับประชาชนด้วย (Galligan and Versteeg, 2013, p. 6) บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อสำรวจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บนพื้นฐานของแนวคิดเสรีนิยมภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยหลักการดังกล่าวอาจปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของรัฐ สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มาของอำนาจ การเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจ และการสิ้นสุดลงของอำนาจรวมถึงการวางแบบแผนของความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างสถาบันต่างๆ ที่มีบทบาทในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (สภา) ฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) และฝ่ายตุลาการ (ศาล) ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อให้การใช้อำนาจนั้นจะไม่ลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงอาจมีเรื่องพันธกรณีของรัฐบาลอยู่ด้วยก็ได้

2. แนวคิดเสรีประชาธิปไตยกับเสรีนิยมภายใต้รัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยในอุดมคติที่มีนามว่าเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) อันเป็นระบบการเมืองที่ไม่ใช่มีแค่เพียง การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (free and fair election) แต่หมายรวมถึงหลักนิติธรรม การแบ่งแยกและถ่วงดุลอำนาจ ให้ เสรีภาพและการเคารพในการพูด ชุมชน การนับถือศาสนา และสิทธิในทรัพย์สิน (Zakaria, 1997, p. 1) องค์ประกอบของ ระบบการปกครองที่ชื่อว่าเสรีประชาธิปไตยนั้นได้วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานในสังคมตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิดที่ตกทอด มาจากจากปรัชญาสมัยกรีกที่เน้นในเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล ที่ปรากฏดังคำสำคัญในภาษากรีก ว่า Demokratia โดยคำนี้ก็มา จากคำ 2 คำ คือคำว่า demos ที่หมายถึงพลเมือง/ประชาชน กับ kratos ที่หมายถึงอำนาจ กฎระเบียบ และการปกครองเมื่อ รวมความหมายของทั้ง 2 คำแล้ว จึงหมายความว่า อำนาจหรือกฎระเบียบเป็นของ/มีที่มาจากประชาชน รวมถึงเรื่อง รัฐธรรมนูญที่ตั้งอยู่บนฐานธรรมเนียมที่เริ่มต้นมาจากปรัชญาสมัยโรมันที่รัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพโดย พลเมืองทุกคนจะถูกพิจารณาอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย อันนำมาซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการจำกัดอำนาจของรัฐบาลและ หลักนิติธรรม (Zakaria, 2003, p. 32)

ในเวลาต่อมาความคิดประชาธิปไตยได้สมทบส่วนเข้ากับความคิดเสรีนิยมที่เป็นมรดกตกทอดมาจากยุคสมัยใหม่จาก คริสต์ศตวรรษที่ 18 จากระบบการเมืองการปกครองอเมริกันอันเกิดจากสภาร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1787 โดยสิ่งที่สำคัญ ประการหนึ่งอันปรากฏอยู่ใน The federalist paper หมายเลข 51 ที่เขียนโดย James Madison ถึงหลักการเสรีนิยม ว่า เป้าหมายที่คงที่คือการแบ่งและจัดตำแหน่งต่างๆ ในลักษณะที่ตำแหน่งจะเป็นตัวตรวจสอบซึ่งกันและกัน ระบบสองสภา

อำนาจยับยั้งกฎหมายของประธานาธิบดี และฝ่ายตุลาการที่เป็นอิสระ แม้แต่ตัวสมาพันธรัฐเอง อันได้แก่การแบ่งสรรสิทธิอำนาจระหว่างรัฐบาลแห่งชาติและรัฐบาลของรัฐต่างๆ ทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นวิธีการต่างๆ ในการแบ่ง ตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองที่ไว้ใจไม่ได้ (กอร์ดอน เอส วูด อ้างถึงในสมบัติ จันทรวงศ์, 2529, หน้า 11) พุดให้ท้ายคือเมื่ออำนาจทางการเมืองของรัฐเป็นอำนาจที่ไว้ใจไม่ได้แล้ว ก็ควรที่จะจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้อำนาจกระทำอย่างไม่เหมาะสมต่อประชาชน ผู้ถูกปกครองได้ และวิธีการที่ไม่ให้รัฐกระทำเช่นนั้น คือ ให้มีการแบ่งอำนาจออกเป็นส่วนๆ และให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันระหว่างอำนาจที่ถูกแบ่งนั้นเพื่อไม่ให้อำนาจปกครองประเทศรวมศูนย์จนทำอันตรายกับประชาชนได้

นอกจากนี้แนวความคิดแบบประชาธิปไตยยังได้รับอิทธิพลจากระบบการเมืองการปกครองฝรั่งเศสอันเกิดจากการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งการปฏิวัติฝรั่งเศสในครั้งนั้นเป็นการปฏิวัติเพื่อทำลายล้างระบอบทางการเมืองของฝรั่งเศสเดิมที่รัฐบาลมีอำนาจสูง สังคมเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำและผู้มีสิทธิพิเศษ รวมถึงระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดเก็บภาษีที่ไม่มีความเป็นธรรมที่ขึ้นชั้นสูงผู้มีฐานะและพระได้มีความเปรียบจำง่ายน้อยแต่สามัญชนต้องรับภาษีอย่างมากมาย เมื่อประกอบกับปัญหาอื่นๆ เช่น ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ สังคม ชนชั้น ความล้มเหลวของสถาบันกษัตริย์ แนวคิดของนักปรัชญาการเมืองไม่ว่าจะเป็น วอลแตร์ มองเตสกีเยอร์ ฌ็อง ฌาค รูสโซ่ที่สร้างให้เห็นภาพความไม่เป็นธรรมและเหตุการณ์ในระดับโลกที่ทหารฝรั่งเศสเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิวัติอเมริกัน ก็ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศสขึ้นและตามมาด้วยการประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญ (The Declaration of the right of man and citizen) เป็นการปกครองที่กษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ

ในทางแนวคิดแบบเสรีนิยมมีความเชื่อว่าอำนาจปกครองเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายที่จำเป็นจะต้องควบคุม เพื่อไม่ให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องสูญสลายไม่ว่าสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจหรือสิทธิเสรีภาพทางการเมือง จากการใช้อำนาจที่มากเกินไปของรัฐบาล ดังนั้น อำนาจอธิปไตยก็เช่นกัน เพื่อที่จะรับประกันว่าอำนาจจะถูกใช้ไปอย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง นักปรัชญาการเมืองและนักกฎหมายชาวฝรั่งเศสนามว่า มองเตสกีเยอร์ (Montesquieu) ที่มองเห็นอำนาจปกครองที่รวมศูนย์อยู่ในมือของผู้ปกครองฝรั่งเศสในเวลานั้นจึงได้นำเสนอหลักการเกี่ยวกับการแบ่งแยกหน้าที่ในการใช้อำนาจอธิปไตย (separation of power) เพราะเขาเห็นว่าเมื่อใดก็ตามที่อำนาจทั้งอำนาจการบริหารประเทศ อำนาจการออกกฎหมายถูกรวมไว้ที่คนคนเดียว/สถาบันเดียวย่อมทำให้เกิดสภาพฉ้อฉลจากการใช้อำนาจขึ้นได้ จึงเสนอให้แบ่งแยกอำนาจปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจบริหารเอาไว้ที่ฝ่ายบริหาร (executive branch) เพื่อให้ทำหน้าที่บริหารปกครอง อำนาจนิติบัญญัติเอาไว้ที่ฝ่ายกฎหมายหรือรัฐสภา (legislative branch) ที่ทำหน้าที่จัดการในเรื่องผ่าน แก๊งโซ หรือยกเลิกกฎหมายและอำนาจในการตีความและใช้กฎหมายหรืออำนาจตุลาการนั้นเอาไว้ที่ศาล (judicial branch) อย่างไรก็ตามในบางรัฐที่ปกครองในรูปแบบรัฐบาลแบบรัฐสภาที่ฐานะของรัฐสภาดำรงอยู่สูงกว่าสถาบันการปกครองอื่นๆ เช่น อังกฤษ เป็นต้น อาจมีรูปแบบของการจัดการอำนาจอธิปไตยที่แตกต่างออกไป โดยในระบบนี้อำนาจจะระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ จะมีลักษณะหลอมรวมกันจนไม่อาจแยกออกจากกันได้เด็ดขาด รวมถึงการแบ่งปันอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารด้วยกันเองที่แบ่งปันกันในระหว่งนายกรัฐมนตรีกับคณะรัฐมนตรีด้วย (ไชยวัฒน์ คำชู และ นิธิเอื้องจำนง, 2559, หน้า 162) โดยอำนาจของทั้งนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีจะมีมากน้อยแค่ไหนก็มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละรัฐที่นำระบบนี้ไปใช้ ซึ่งเราเรียกหลักการดังกล่าวว่าหลักการรวมอำนาจไว้ที่รัฐสภา (fusion of power) ซึ่งเป็นระบบที่ประเทศไทยใช้อยู่เป็นส่วนใหญ่ นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 โดยระบบนี้ฝ่ายบริหารมาจากฝ่ายนิติบัญญัติจึงทำให้ฝ่ายบริหารสามารถจัดการบริหารประเทศได้ค่อนข้างเรียบร้อยจากการถูกขัดขวางการทำงานที่ของรัฐสภา รวมถึงอาจทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าฝ่ายบริหารควบคุมอำนาจของสภาอย่างเด็ดขาดได้เพราะรัฐบาลจะคุมเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว รูปแบบของระบบรัฐบาลจะเป็นอย่างไร รัฐธรรมนูญสามารถแสดงให้เห็นได้ผ่านกฎเกณฑ์ทางรัฐธรรมนูญที่เป็นเนื้อหาที่กำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของรัฐ ในส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่กำหนดสถานะของรัฐ โครงสร้างของรัฐที่เป็นสถาบันทางการเมืองและการได้มาซึ่งผู้ปกครองหรือสถาบันทางการเมือง อำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกันเอง และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง

เสรีประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญแบบเสรีนิยม คือ รัฐธรรมนูญที่สร้างกลไกการจำกัดอำนาจรัฐในแบบต่างๆ เช่น การตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ เป็นต้น เพื่อไม่ให้อำนาจอธิปไตยที่ถือความเป็นอำนาจที่สูงที่สุดในการปกครองประเทศที่เป็นของชาติ คือ ของพลเมืองทุกคนรวมกันไม่ใช่ของคนหนึ่งคนใดเป็นการเฉพาะและเป็นของประชาชน คือ ประชาชนเป็นเจ้าของและใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางสถาบันทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล รัฐสภา หรือตุลาการ มีลักษณะของการถ่วงดุลกันก็เพื่อป้องกันการรวมอำนาจอธิปไตยไว้ที่บุคคลหรือสถาบันหนึ่งๆ แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งจะส่งผลทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สูญเสียสิทธิและเสรีภาพได้ซึ่งการปรากฏของกลไกการจำกัดอำนาจรัฐจะปรากฏผ่านกฎเกณฑ์ทางรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน แต่หากรัฐธรรมนูญไม่ได้สร้างกลไกการจำกัดอำนาจรัฐที่เพียงพอ จะทำให้เกิดรัฐบาลที่อยู่ในรูปแบบอำนาจนิยม (authoritarianism) คือ รัฐบาลที่อาจจะมาหรือไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่เมื่อเข้ามาครอบครองอำนาจปกครองแล้ว อาจใช้อำนาจได้โดยไม่จำเป็นต้องฟังความคิดเห็นของประชาชน หรืออาจใช้อำนาจไปในทิศทางของการละเมิดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน หรือรัฐบาลแบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) คือ รัฐบาลที่ครองอำนาจโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างสมบูรณ์ โดยเข้าควบคุมเสรีภาพในทุกด้านทั้งทางการเมืองและการใช้ชีวิตของประชาชนเพราะไม่มีกลไกการจำกัดอำนาจรัฐบาล อีกทั้งยังพบว่ารัฐบาลแบบหลังนี้มักมีความพยายามเปลี่ยนแปลงความเชื่อพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับสังคมและบุคคลในสังคมอีกด้วยผ่านการเข้าควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เป้าหมายที่จะสร้างรัฐตามอุดมคติหรือสังคมที่เป็นหนึ่งเดียว รัฐแบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จนี้มักจะทำให้ความสำคัญกับตัวผู้นำรัฐในระดับที่สูง โดยสาระสำคัญอันเป็นแกนกลางของรัฐบาลแบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จในทุกๆ รัฐ คือ การใช้ความรุนแรง (Magstadt, 2009, p. 124-125)

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับความเป็นเสรีประชาธิปไตย

นับตั้งแต่การเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้นถึง 20 ฉบับ ซึ่งการศึกษากฎเกณฑ์และเนื้อหาของรัฐธรรมนูญสามารถสะท้อนสภาพระบอบการปกครองของไทยได้เป็นอย่างดี โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 279 มาตรา โดยกระบวนการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่ตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 เมื่อการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ก็ได้เผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการออกเสียงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว และต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อความบางส่วนก่อนนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ล่าสุด

3.1 ความเป็นประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ดังที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่าประชาธิปไตย คือ อำนาจหรือกฎระเบียบต่างๆ ในสังคมการเมืองนั้นเป็นของ/มีที่มาจากประชาชน และเมื่อปัจจุบันมีทั้งการผสมผสานประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ประชาชนเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจแทนตนเองกับประชาธิปไตยแบบทางตรงที่ประชาชนใช้สิทธิของตนโดยตนเอง การจะพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญมีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จึงอาจพิจารณาได้จากการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีความพยายามจะสร้างกลไกเพื่อจัดการให้มีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม คือ ในหมวด 12 องค์การอิสระ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 7 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 222) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี และเป็นได้วาระเดียว (มาตรา 223) มีอำนาจ เช่น จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และ

ควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้ง หรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย (มาตรา 224)

การมีส่วนร่วมที่สำคัญมากตามระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเป็นตัวแทนและเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา ซึ่ง รัฐธรรมนูญมาตรา 87 บัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 500 คน มาจาก 2 ส่วน คือ จากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 350 คน และมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวน 150 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมเลือกตั้งผู้แทนตน นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการตั้งผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีผ่านการตัดสินใจเลือกผู้สมัครทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อผ่านพรรคการเมือง คือ การเลือกตั้งทั่วไปให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกิน 3 รายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 88) (จะไม่เสนอกี่ก็ได้) ส่วนวุฒิสมาชิกที่ถือเป็นอีกส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติประชาชนไม่ได้มีสิทธิในการเลือกโดยตรง แต่มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม (มาตรา 107) แต่ประชาชนอาจมีส่วนร่วมโดยการสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ในมาตรา 252 ยังบัญญัติให้สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง และผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ซึ่งแสดงว่าประชาชนสามารถเป็นตัวแทน เป็นผู้บริหาร และเลือกตัวแทนในระดับการปกครองท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกเหนือไปจากที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ได้ศึกษาใน 2 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมคิดและร่วมทำ

การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ พบว่า ในมาตรา 78 บัญญัติว่ารัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน มาตรา 254 บัญญัติว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ นอกจากนี้มาตรา 63 บัญญัติว่ารัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด และร่วมปฏิบัติ พบว่า ในมาตรา 43 บัญญัติว่าบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ จัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือคว้งเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน รวมถึงจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน ในมาตรา 41 บัญญัติว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของ

หน่วยงานของรัฐ เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติในเรื่องหน้าที่ของรัฐว่า มีหน้าที่อนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ (มาตรา 57) รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก (มาตรา 59)

3.2 ความเป็นเสรีนิยมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ดังที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่าเสรีนิยมจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญที่สร้างกลไกการจำกัดอำนาจรัฐเพื่อไม่ให้อำนาจในการปกครองประเทศรวมไว้ที่บุคคลหรือสถาบันหนึ่งๆ ซึ่งฝ่ายบริหารรัฐธรรมนูญกำหนดว่าพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีอีกไม่เกิน 35 คน นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบ นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งรวมกันแล้วเกิน 8 ปีไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการดำรงตำแหน่งติดต่อกันหรือไม่ (มาตรา 158) และที่น่าสนใจ คือ ไม่ได้กำหนดว่านายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกลไกการจำกัดอำนาจรัฐเพื่อให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะเสรีนิยม มีปรากฏดังนี้

การตรวจสอบถ่วงดุลของฝ่ายนิติบัญญัติต่อฝ่ายบริหารรัฐธรรมนูญบัญญัติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ (มาตรา 151) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร จะเข้าชื่อกันเพื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักถามข้อเท็จจริงหรือเสนอแนะปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี โดยไม่มีการลงมติก็ได้ (มาตรา 152) และสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภาเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีการลงมติ (มาตรา 153)

การตรวจสอบถ่วงดุลของฝ่ายตุลาการต่อฝ่ายบริหารรัฐธรรมนูญบัญญัติในหมวดที่ 10 ว่าศาล ประกอบด้วย ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลยุติธรรมให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา (มาตรา 195) ให้มีศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง (มาตรา 197) ส่วนโดยศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน (มาตรา 200) มีหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมายพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภาคณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ (มาตรา 210)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังให้มืองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารและกลไกรัฐ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน 3 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 228) มีหน้าที่และอำนาจ เช่น เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใดๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรม หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็น แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้จัดหรือระงับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรม เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ (มาตรา 230)

องค์การอิสระต่อมา คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 233) มีหน้าที่และอำนาจไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน (มาตรา 234)

องค์การอิสระต่อมา คือ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 7 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 238) มีหน้าที่และอำนาจ เช่น วางนโยบายและกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน กำกับการตรวจเงินแผ่นดิน ให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ รวมทั้งการให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน รวมถึงส่งลงโทษทางปกครองกรณีมีการกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ (มาตรา 240) และให้มีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนหนึ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาโดยได้รับการเสนอชื่อจากคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (มาตรา 241)

องค์การอิสระต่อมา คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประกอบด้วยกรรมการจำนวน 7 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา 246) มีหน้าที่และอำนาจ เช่น ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณี และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม รวมถึงสร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน (มาตรา 247)

นอกจากที่กล่าวไปแล้วในหมวดที่ 9 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังมีหมวดที่ว่าด้วยการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ที่เป็นการควบคุมไม่ให้ผู้ใช้อำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ด้วย ดังปรากฏในมาตรา 184 ที่ 1) ห้ามไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกดำรงตำแหน่งในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น 2) ห้ามไม่รับหรือแทรกแซงการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญาไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม 3) ห้ามรับเงินหรือประโยชน์ใดๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษกว่าบุคคลอื่นๆ ในธุรกิจการงานปกติ 4) ห้ามขัดขวางหรือแทรกแซงการใช้สิทธิหรือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ รวมถึงมาตรา 185 ได้ห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกกระทำการใดๆ อันมีลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเองของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ไม่ว่าจะ เป็น 1) เรื่องการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น 2) กระทำการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา 3) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอนเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น และให้นำความในมาตรา 184 มาใช้กับรัฐมนตรีโดยอนุโลมด้วย (มาตรา 186) เว้นแต่ทำตามอำนาจหน้าที่หรือตามที่ได้

แถลงนโยบายไว้ต่อรัฐสภา หรือตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ในมาตรา 187 ยังบัญญัติให้รัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทหรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไปตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ และต้องไม่เป็นลูกจ้างของบุคคลใด และจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทในทางใดๆ มิได้ โดยให้บังคับรวมถึงแก่คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของรัฐมนตรี และการถือหุ้นของรัฐมนตรีที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางใดๆ ด้วย

4. บทสรุป

รัฐธรรมนูญในฐานะของการแสดงออกซึ่งคุณค่าบางประการที่ไม่ใช่แค่ประกาศถึงคุณค่าอย่างแต่เพียงปรากฏความดีที่ควรกระทำความดีที่อยากจะเป็น อุดมคติ ตลอดจนเป้าหมายอื่นๆ ที่สังคมการเมืองนั้นปรารถนา โดยที่แต่ละกลุ่ม ฝ่าย หรือชนชั้น ต่างก็พยายามจะทำให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะที่สอดคล้องหรือรับใช้อุดมคติและเป้าหมายของกลุ่มใด เช่น เป้าหมายของความพยายามรักษาอำนาจของชนชั้นนำ เป้าหมายของความเสมอภาคและเสรีภาพของประชาชน เป้าหมายทางเศรษฐกิจของกลุ่มตน ฯลฯ

รัฐธรรมนูญที่พึงปรารถนา ไม่ใช่จะมีแต่เนื้อหาตามความเป็นจริงในเชิงนำไปปฏิบัติหรือบังคับใช้แต่เพียงเท่านั้น แต่ควรมีความเป็นอุดมคติ หรือสิ่งที่ควรจะเป็น ในฐานะเป้าหมายของสังคมที่มุ่งหน้าไป ที่วางอยู่บนอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม ตลอดจนแบบแผนทางวัฒนธรรมของประชาชนในสังคมนั้นด้วย รวมถึงมีพื้นที่ให้กลับกลุ่มต่างๆ ที่ครองอำนาจอยู่จริงในสังคมการเมืองนั้นด้วย หากแล้วรัฐธรรมนูญก็จะเป็นเพียงกระดาษที่ไม่มีผลรับจากทั้งผู้ปกครอง กลุ่ม/ฝ่ายต่างๆ ที่มีพลังในสังคม รวมถึงประชาชนทั่วไป กลายเป็นรัฐธรรมนูญย่อมจะยุติตัวเองลงไม่ช้าจากวิธีการใดทั้งทางสันติและไม่สันติ และไม่กลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ เพราะไม่จัดสรรอำนาจ สิทธิและเสรีภาพ บทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมความที่ควรจะเป็นในความคิดของประชาชนในสังคมนั้น เห็นได้ชัดเจนจากรัฐธรรมนูญของไทยหลายฉบับที่ไม่ได้กลายเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายยอมรับอย่างเพียงพอ เฉพาะอย่างยิ่งในห้วงเวลาของความหลากหลายทางความคิดของประชาชนที่มีต่อเรื่องของบทบาทของสถาบันทางการเมืองและการปกครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ยิ่งทำให้การออกเป็นรัฐธรรมนูญที่มีพื้นที่สำหรับทุกฝ่ายในสังคมให้มีบทบาททางการเมืองอย่างเหมาะสมทำได้ยาก แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญก็ต้องเป็นผลผลิตความร่วมมือกันทางสังคมของในระดับหนึ่งในฐานะข้อตกลงของประชาคมถึงจะทำให้รัฐธรรมนูญมีความยั่งยืน จึงต้องอาศัยกระบวนการเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญ การรับฟังความคิดเห็นและการลงประชามติเข้ามาทำให้เกิดกระบวนการเจรจาต่อรอง ประนีประนอมระหว่างกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นรัฐธรรมนูญที่เล็งเห็นถึงปัญหาของการใช้อำนาจที่ผู้ใช้อำนาจอหิปไตย ไม่ว่าจะใช้อำนาจบริหาร หรืออำนาจนิติบัญญัติแทนประชาชนไม่เคารพกฎเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง กระทำการทุจริต ใช้อำนาจในทางที่ขาดความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชน ดังนั้นจะเห็นจากด้านของเสรีนิยมที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญว่าได้สร้างสถาบันและกลไกจำนวนมากเพื่อเข้ามาจำกัดการใช้อำนาจรัฐ ทั้งจำกัดในแง่ของคุณสมบัติของตัวผู้ใช้อำนาจ และจำกัดด้วยสถาบันที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ฝ่ายนิติบัญญัติเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหาร ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติรวมถึงระบบราชการที่เป็นกลไกของฝ่ายบริหารที่อาจเป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจในทางที่ผิดและนำไปสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังมีการกำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐว่ามีหน้าที่ต่อประชาชนอย่างไรบ้างซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า ที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบติดตามการทำงานของรัฐในแง่มุมต่างๆ ตลอดจนมีส่วนร่วมในมิติต่างๆ เช่น ร่วมรับรู้ ร่วมคิด และร่วมปฏิบัติ ได้อย่างมาก ซึ่งข้อบัญญัติตามรัฐธรรมนูญทั้งหลายนี้จะช่วยกันทำให้เกิดรัฐธรรมนูญที่เป็นแบบเสรีนิยมอย่างได้ผล

5. กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนบทความขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมและคณาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่านที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อย่างเข้มแข็งจนทำให้ผู้เขียนบทความมีโอกาสและเวลาที่สามารถเขียนบทความนี้ให้เสร็จสิ้นลงได้

6. เอกสารอ้างอิง

ไชยวัฒน์ คำชู และ นิธิ เนื่องจำนง. (2559). การเมืองเปรียบเทียบ: ทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบัติ จันทรวงศ์.(2529). **มหาชนรัฐและประชาธิปไตย: ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560): 1-90.

Galligan, Denis J. and Versteeg. (2013). Theoretical perspectives on the social and political foundations of constitutions. In Denis J. Galligan and Mila Versteeg. (Ed), **Social and political foundations of constitution**. New York: Cambridge university press.

Magstadt, Thomas M. (2009). **Understanding politics**. California: Wadsworth.

Zakaria, Fareed. (1997). The rise of illiberal democracy. **Foreign Affairs**, 76 (6), pp. 22-43.

Zakaria, Fareed. (2003). **The future of freedom: Illiberal democracy at home and abroad**. New York: W. W. Norton.